

VAIZDO NARATYVUMAS

Monika Saukaitė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

monika.saukaite@gmail.com

Straipsnyje keliamas klausimas, kokia naratyvumo samprata yra tinkama vaizdinio teksto analizei ir gali papildyti vizualių tekstų suvokimą. Pristatoma semiotinė naratyvumo teorija. Aptariamos naratologinės pasakojimo sampratos taikymo dailės analizei galimybės. Analizuojama, kaip naratyvinė sintaksė veikia tekstuose, kuriuose nėra vaizduojama laiko seka, nevyksta būsenų transformacijos. Pasitelkiant Šarūno Saukos tapybos darbų pavyzdžius, atskleidžiamos semiotinės naratyvumo teorijos taikymo statiškam vaizdiniam tekstui prielaidos.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: vizualumas, naratyvumas, semiotika, Šarūnas Sauka.

Vaizdo¹ ir pasakojimo, vizualumo ir naratyvumo santykio problematika nuolatos pasirodo dailės bei literatūros tyrinėtojų darbuose, pradedant Gottholdu Ephraimu Lessingu² ir baigiant šiuolaikiniais tyrėjais, tokiomis kaip Wendy Steiner³ ar Werneris Wolfas⁴. Tokius svarstymus skatina aiškiai juntama įtampa tarp žodžio ir vaizdo, tarp laikiškos ir erdviškos jų prigimties, tarp

„pasakojimo“ ir „vaizdavimo“, kaip skirtingų reikšmės perdavimo būdų. Žvelgiant iš vizualumo pusės, pagrindinius klausimus galima formuluoti taip: kokių būdu vaizdas geba perteikti, papasakoti istoriją? kokia prasme atvaizdą galima vadinti naratyviu? kokia naratyvumo samprata gali papildyti vizualių tekstų suvokimą? Atsakymas į šiuos klausimus, be abejo, priklauso nuo to, kaip apibrėžiama pati naratyvumo sąvoka ir kokie atvaizdai pasirenkami analizės objektu.

Šiame straipsnyje naratyvumo sąvokos branduoliu pasirinkta semiotinė Algirdo Juliaus Greimo naratyvumo samprata, kurios taikymas vizualumo srityje yra validus, bet vis dar keliantis neišspręstų dilemų. Nors semiotinė naratyvumo teorija iš tikrųjų nėra „pasakojimo teorija“ ir siekia apimti žymiai platesnę reikšmę kuriančių objektų (tekstų) sritį, matysime, jog ji yra susijusi ir su kitomis, būtent *pasakojimo*, analizės koncepcijomis. Tad pagrindinė šio straipsnio užduotis –

- 1 *Paveikslo, vaizdo, atvaizdo, (vizualaus ar vaizdinio) teksto, diskurso terminai šiame straipsnyje vartojami sinonimiškai.*
- 2 Gotthold Ephraim Lessing, *Laokoonas, arba apie tapybos ir poezijos ribas*, vertė Juozas Stonys, Vanda Zaborskaitė, Ksaveras Urbanavičius, in: Gottholdas Efraimas Lesingas, *Mina fon Barnhelm, Emilija Galoti, Laokoonas*, Vilnius: Vaga, 1968, p. 171–349.
- 3 Wendy Steiner, „Pictorial Narrativity“, in: *Narrative Across Media: The Languages of Storytelling*, red. Marie-Laure Ryan, Lincoln: University of Nebraska Press, 2004, p. 145–177.
- 4 Werner Wolf, „Narrative and narrativity: a narratological reconceptualization and its applicability to the visual arts“, in: *Word & Image*, 2003, d. 19, Nr. 3, p. 180–197.

VISUAL NARRATIVITY

Monika Saukaitė

KEYWORDS: visuality, narrativity, semiotics,
Šarūnas Sauka.

SUMMARY

The article explores the problem of visual narrativity, asking what concept of narrativity could be efficiently employed to analyze works of art, thus enriching our comprehension of visual texts. Of course, narrativity may be quite easily revealed in images that consist of several distinct scenes, depicting a sequence of events perceived as a story; especially so when the story represented has a known verbal prototype. However, methodological problems concerning visual narrativity arise when trying to interpret images that depict just a single moment of time and are not based on any pre-existing story that could serve as a reliable source for interpretation.

Aiming to avoid interpreter's misconceptions and searching for narrative signs in the structure of the visual text itself, the article takes the semiotic theory of narrativity as a starting point. The functioning of the narrative grammar in static visual texts (the ones without time sequences or state transformations) is discussed and exemplified examining the paintings of Šarūnas Sauka.

Three properties allowing for narrative reading of a static visual text are highlighted. First, it is revealed that the semiotic theory of narrativity is relevant when analysing visual texts that *imply* transformation, movement, a stage preceding or ensuing the depicted scene.

Second, it is demonstrated that narrative structure is also observable in the visual texts that imply a *possibility* of transformation, in cases when the figures of the text are related among themselves by an active and intentional look or gesture, presupposing their actantial roles.

Finally, it is suggested that an additional narrative dimension can be revealed in images that involve the viewer into a certain "game". Narrative grammar serves as an organizing principle of the communication between the viewer and the figures of the text.